

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Biochemie
Název učebního materiálu:	Metabolismus lipidů - odbourávání
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_Ch0212
Vyučovací předmět:	Seminář z chemie
Ročník:	4. ročník čtyřletého studia, 8. ročník osmiletého studia
Autor:	Jana Drlíková
Datum vytvoření:	20. 1. 2013
Datum ověření ve výuce:	24. 1. 2013
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Uplatnění dosud získaných znalostí z oblasti obecné, organické chemie, biochemie a biologie na vyvozování nového učiva v probíraném tématu.
Metodické poznámky:	Pracovní list studenta je doplněn vypracovanou verzí pro učitele. Ve výuce je pracovní list používán jako text, na jehož základě je procvičováno již probrané učivo, jsou vyvozovány nové poznatky a řešeny drobné problémové úlohy ze zadaného tématu.

Metabolismus lipidů

pracovní list

A) Odbourávání (.....) lipidů

1. Hydrolytické štěpení lipidů

Svou chemickou podstatou je tento pochod ....., katalyzovaná lipasami.

triacylglycerol $\xrightarrow{\text{lipasa}}$ směs mono a diacylglycerolů, glycerolu a vyšších karboxylových kyselin

Zapište úplnou kyselou hydrolyzu triacylglycerolu reakčním schématem:

	trávení v potravě přijatých lipidů	hydrolyza buněčných lipidů
lipasy	pankreatické a střevní	hormon senzitivní lipasa (HSL)
iniciace tvorby lipas	nervové řízení: parasympatikus přítomnost natrávených bílkovin a karboxylových kyselin v duodenu stimuluje vznik střevních hormonů: cholecystokinin (sekrece pankreatických enzymů a vyprazdňování žlučníku)	hormony: adrenalin, noradrenalin, glukagon, ACTH
aktivace lipas	Ca ²⁺ , žlučové kyseliny	proteiny na povrchu tukových kapének
lokalizace	tenké střevo	tukové buňky (adipocyty), buňky jaterní tkáně, kapénky triacylglycerolů jsou přítomny i v dalších buňkách

2. Role žlučových kyselin v trávení lipidů

Žlučové kyseliny ..... a napomáhají vstřebávání lipidů tím, že usnadňují rozptýlení hydrofobního tuku do vody ve formě malých kapiček, tedy fungují jako .....

3. Vstřebávání a transport produktů hydrolýzy lipidů

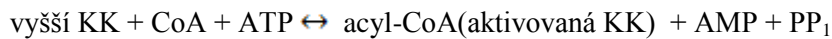
V tenkém střevě se 10-12 C karboxylové kyseliny vstřebávají přímo střevní sliznicí do krve, delší KK reesterifikují na triacylglyceroly, pak se s nehydrolyzovanými lipidy obalí vrstvou lipoproteinů, cholesterolu a fosfolipidů a vytvoří kulovité částičky – ..... a přes lymfu se dostávají do krevního řečiště. Chylomikrony jsou cílovými buňkami zachycovány, váží se na jejich membrány a pomocí lipoproteinových lipas jsou hydrolyzovány na glycerol a vyšší KK. Glycerol je transportován krví do jater a ledvin a v jejich buňkách je přeměňován v reakcích metabolismu sacharidů.

Vyšší KK vstupují do cílových buněk a jsou jimi následně využívány, např.: je resyntetizován tuk.

KK vznikající hydrolýzou buněčných triacylglycerolů v tukových buňkách jsou uvolňovány do krve, kde se vážou na albumin a v komplexu s ním jsou transportovány krví.

4. Aktivace vyšších KK

Před odbouráváním musí být KK aktivovány (.....). Reakce probíhá v cytosolu buňky.

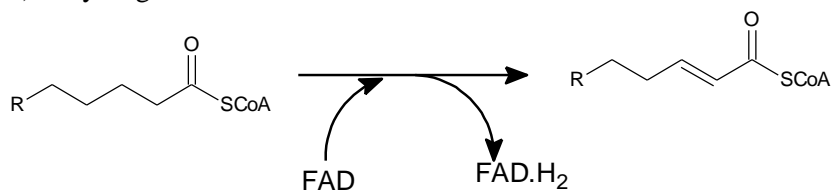

Reakce je „poháněna“ hydrolýzou anorg. difosfátu: .....
(exergonický děj: ΔG .....)

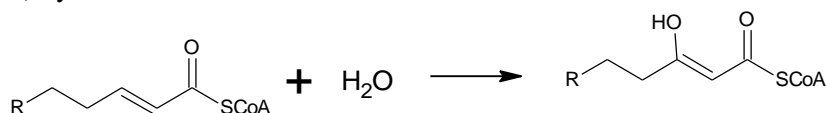
5. β – oxidace, Lynnenova spirála (F. Knoop 1904, F. Lynnen 1951)

Reakce této metabolické dráhy probíhají v matrixi mitochondrií, v modifikované podobě v peroxisomech.

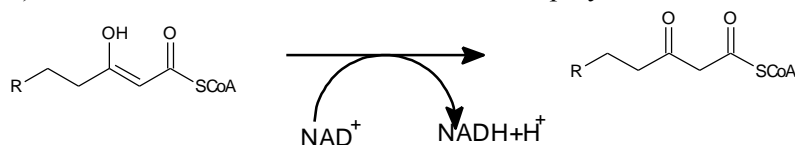
a) dehydrogenace

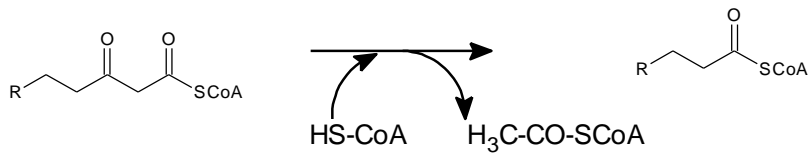
b) hydratace

c) oxidace sekundární alkoholové funkční skupiny

d) odštěpení acetylkoenzymu A

Zapište pomocí reakčních schémat β – oxidaci kyseliny hexanové:

6. Metabolické využití produktů β – oxidace

a) metabolisovaný H ($\text{FAD}\cdot\text{H}_2$, $\text{NADH} + \text{H}^+$)

- oxidace v dýchacím řetězci na ....., získaná energie je částečně využita k syntéze energeticky bohatých substrátů (.....)
- hydrogenační a redukční činidlo v některých reakcích metabolismu

b) acetylkoenzym A

- odbourání v citrátovém cyklu
- přeměna na oxosloučeniny (acetoacetát, D-3-hydroxybutyrát) v metabolické dráze označované jako ketogeneze
- biosyntéza vyšších KK

7. Modifikace β – oxidace

a) odbourávání nenasyčených KK

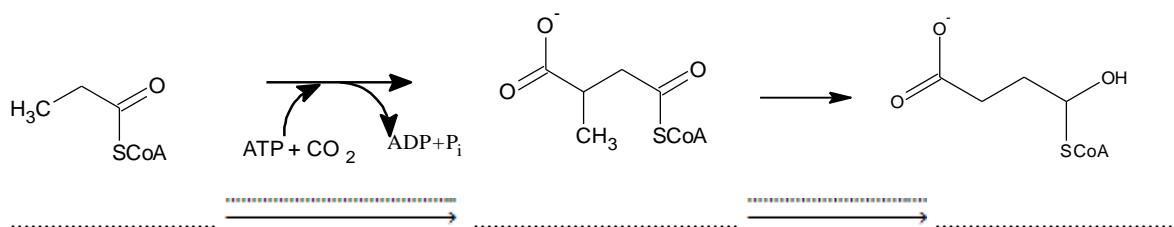
Lynnenova spirála probíhá standardně až do chvíle, kdy se = vazba ocitne v poloze β - γ . Pak katalyzován enzymem izomerasou proběhne přesmyk = vazby do polohy α - β a odbourávání pokračuje hydratací kyseliny.

b) β - oxidace vyšších KK s lichým počtem atomů C

Zdroje KK s lichým počtem atomů C:

- .....
- .....

Reakce β – oxidační dráhy probíhají až do chvíle, kdy vznikne propionyl-CoA.

c) odbourávání rozvětvených KK

Reakce β – oxidační dráhy probíhají obvyklým způsobem až do místa větvení. V tomto okamžiku začnou být využívány jiné reakce.

Metabolismus lipidů

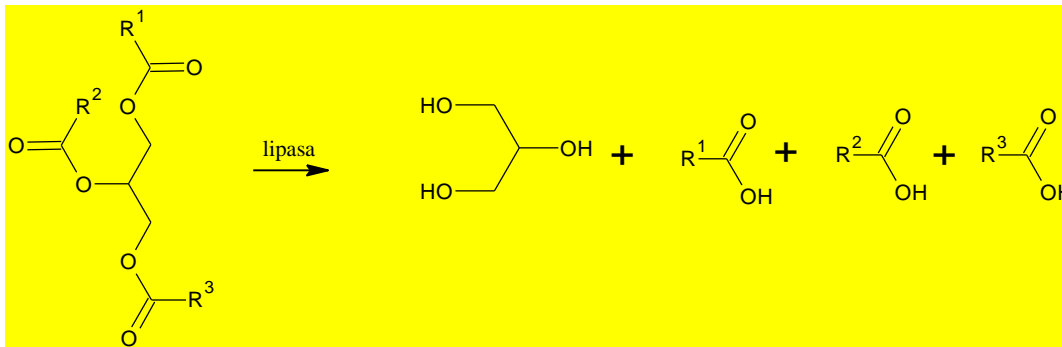
pracovní list – vyplněná verze

A) Odbourávání (katabolismus) lipidů

1. Hydrolytické štěpení lipidů

Svou chemickou podstatou je tento pochod **kyselá hydrolyza esteru**, katalyzovaná lipasami.

triacylglycerol $\xrightarrow{\text{lipasa}}$ směs mono a diacylglycerolů, glycerolu a vyšších karboxylových kyselin
Zapište úplnou kyselou hydrolyzu triacylglycerolu reakčním schématem:

	trávení v potravě přijatých lipidů	hydrolyza buněčných lipidů
lipasy	pankreatické a střevní	hormon senzitivní lipasa (HSL)
iniciace tvorby lipas	nervové řízení: parasympatikus přítomnost natrávených bílkovin a karboxylových kyselin v duodenu stimuluje vznik střevních hormonů: cholecystokinin (sekrece pankreatických enzymů a vyprazdňování žlučníku)	hormony: adrenalin, noradrenalin, glukagon, ACTH
aktivace lipas	Ca ²⁺ , žlučové kyseliny	proteiny na povrchu tukových kapének
lokalizace	tenké střevo	tukové buňky (adipocyty), buňky jaterní tkáně, kapénky triacylglycerolů jsou přítomny i v dalších buňkách

2. Role žlučových kyselin v trávení lipidů

Žlučové kyseliny **aktivují lipasy** a napomáhají vstřebávání lipidů tím, že usnadňují rozptýlení hydrofobního tuku do vody ve formě malých kapiček, tedy fungují jako **emulgátory tuků**.

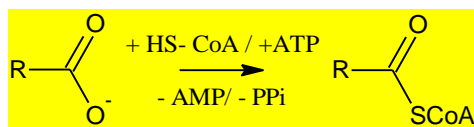
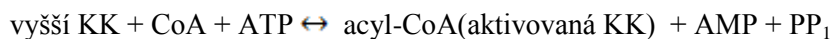
3. Vstřebávání a transport produktů hydrolýzy lipidů

V tenkém střevě se 10-12 C karboxylové kyseliny vstřebávají přímo střevní sliznicí do krve, delší KK reesterifikují na triacylglyceroly, pak se s nehydrolyzovanými lipidy obalí vrstvou lipoproteinů, cholesterolu a fosfolipidů a vytvoří kulovité částičky – **chylomikrony** a přes lymfu se dostávají do krevního řečiště. Chylomikrony jsou cílovými buňkami zachycovány, váží se na jejich membrány a pomocí lipoproteinových lipas jsou hydrolyzovány na glycerol a vyšší KK. Glycerol je transportován krví do jater a ledvin a v jejich buňkách je přeměňován v reakcích metabolismu sacharidů. Vyšší KK vstupují do cílových buněk a jsou jimi následně využívány, např.: je resyntetizován tuk.

KK vznikající hydrolýzou buněčných triacylglycerolů v tukových buňkách jsou uvolňovány do krve, kde se vážou na albumin a v komplexu s ním jsou transportovány krví.

4. Aktivace vyšších KK

Před odbouráváním musí být KK aktivovány (**uvedeny na vyšší energetickou úroveň**). Reakce probíhá v cytosolu buňky.

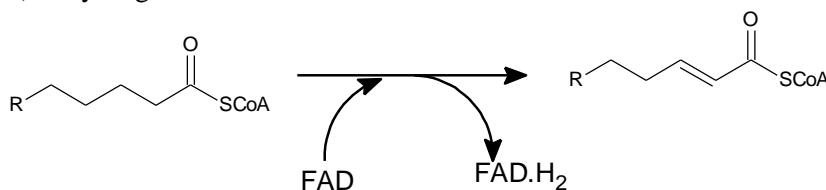

Reakce je „poháněna“ hydrolýzou anorg. difosfátu: $\text{PP}_1 + \text{H}_2\text{O} \xrightarrow{\text{difosfatasa}} 2\text{P}$
(exergonický děj: $\Delta G < 0$)

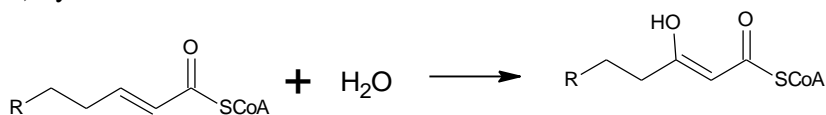
5. β – oxidace, Lymnenova spirála (F. Knoop 1904, F. Lymnen 1951)

Reakce této metabolické dráhy probíhají v matrix mitochondrií, v modifikované podobě v peroxisomech.

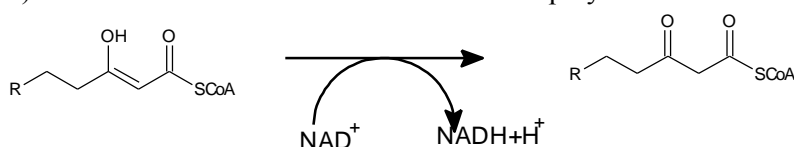
a) dehydrogenace

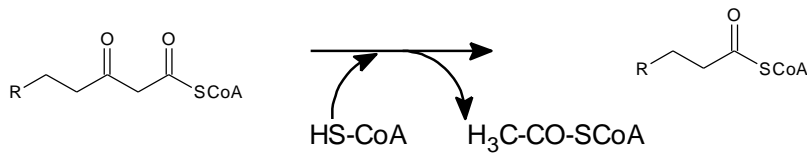
b) hydratace

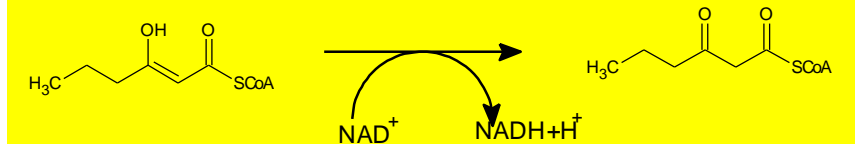
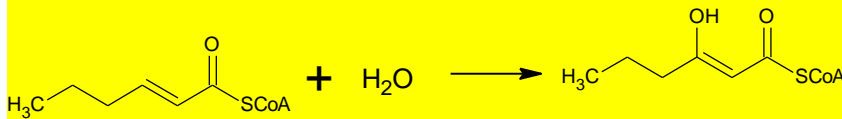
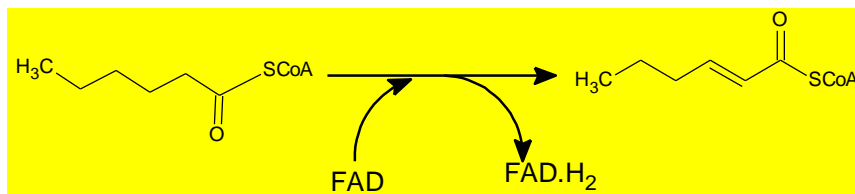
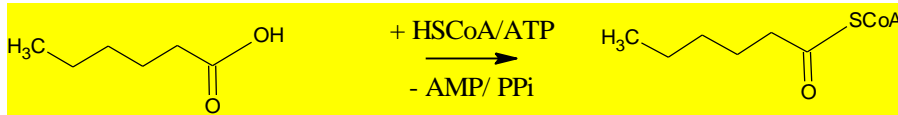
c) oxidace sekundární alkoholové funkční skupiny

d) odštěpení acethylkoenzymu A

Zapište pomocí reakčních schémat β – oxidaci kyseliny hexanové:

6. Metabolické využití produktů β – oxidace

a) metabolisovaný H (FAD.H₂, NADH + H⁺)

- oxidace v dýchacím řetězci na **H₂O**, získaná energie je částečně využita k syntéze energeticky bohatých substrátů (**ATP**)
- hydrogennační a redukční činidlo v některých reakcích metabolismu

b) acethylkoenzym A

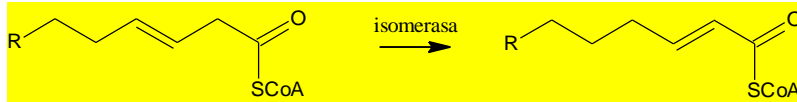
- odbourání v citrátovém cyklu
- přeměna na oxosloučeniny (acetoacetát, D-3-hydroxybutyrát) v metabolické dráze označované jako ketogeneze
- biosyntéza vyšších KK

7. Modifikace β – oxidace

a) odbourávání nenasyčených KK

Lynnenova spirála probíhá standardně až do chvíle, kdy se = vazba ocitne v poloze β - γ . Pak katalyzován enzymem izomerasou proběhne přesmyk = vazby do polohy α - β a odbourávání pokračuje hydratací kyseliny.

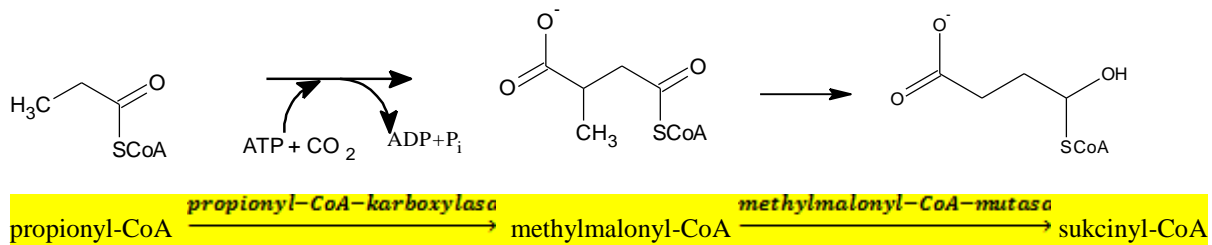
b) β - oxidace vyšších KK s lichým počtem atomů C

Zdroje KK s lichým počtem atomů C:

- vzácně z přírodních lipidů

- při odbourávání deaminovaných KK vzniklých z isoleucinu, valinu a methioninu

Reakce β – oxidační dráhy probíhají až do chvíle, kdy vznikne propionyl-CoA.

c) odbourávání rozvětvených KK

Reakce β – oxidační dráhy probíhají obvyklým způsobem až do místa větvení. V tomto okamžiku začnou být využívány jiné reakce.

zdroje: archiv autorky